

PROGRAM EDUKACYJNY

„HISTORIA CIĘ SZUKA”

Rok szkolny 2019/2020

Już po raz piąty „Resursa Obywatelska” zaprasza dzieci, młodzież i nauczycieli radomskich szkół do skorzystania z projektu edukacyjnego „Historia Cię szuka”, polegającego na odwiedzinach pracownika „Resursy” w szkole, wyświetleniu filmu dokumentalnego wyprodukowanego przez Ośrodek oraz prelekcji na dany temat i dyskusji z uczniami. W bieżącym roku szkolnym, w związku z minionymi niedawno: 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej i 75. rocznicą wybuchu Powstania Warszawskiego, proponujemy blok tematyczny wiążący się ściśle z trudną, ale jakże ważną tematyką wojenną.

1. „Las odpowie ciszą”

II wojna światowa to dziesiątki milionów ofiar. Jednak na tę statystykę składają się historie poszczególnych osób, bitew, zbrodni... Film dokumentalny „Las odpowie ciszą” opowiada o egzekucjach wykonywanych przez hitlerowskich oprawców w podradomskim Kosowie. Rozstrzelania, które odbywały się bardzo blisko drogi do Kielc, pochłonęły około 1000 ofiar. Film Jakuba Mitka (z udziałem radomskich historyków: dr. Sebastiana Piątkowskiego i Przemysława Bednarczyka) oraz prelekcja przybliżą uczestnikom lekcji historię II wojny światowej w perspektywie lokalnej.

2. „Ksiądz niezłomny. Wspomnienie o pastarze Edmundzie Friszke”

Edmund Friszke (1902-1958) – pastor ewangelicko-augsburski. W 1926 r. ukończył Wydział Teologii Ewangelickiej UW. W lutym 1929 r. został skierowany do pracy w Radomiu na stanowisko administratora a następnie pastora. W 1937 r. został konseniorem, a dwa lata później seniorem nowo utworzonej diecezji lubelskiej. 21 września 1939 r. aresztowany przez Niemców za propolskie nastawienie. Przeszedł przez piekło obozów koncentracyjnych (Dachau, Sachsenhausen), wrócił do Radomia pod koniec 1945 r. W styczniu następnego roku otrzymał nominację na proboszcza parafii w Olsztynie. Ojciec znanego historyka, prof. Andrzeja Friszke. W filmie biograficznym autorstwa Marcina Kępy występują: Edyta Friszke-Kowalczyk (córka), prof. Andrzej Friszke (syn) oraz ks. Wojciech Rudkowski (obecny proboszcz parafii ewangelicko-augsburskiej w Radomiu).

3. „Ksiądz Władysław Paciak. Malarz tragicznej wizji świata”

Władysław Paciak (1903-1983) – ksiądz katolicki, artysta malarz, jeden z najwybitniejszych artystów związanych z Radomiem. Absolwent Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (naukę rozpoczął jako dorosły, czterdziestokilkuletni człowiek), historii sztuki oraz teologii na Uniwersytecie Warszawskim. Od 1955 r. mieszkał w Radomiu, gdzie powstała większość jego prac: obrazów, grafik, rysunków i rzeźb. Do najbardziej znanych cykli jego dzieł należą "Majdanek", "Dziecko w obozie hitlerowskim" i "Wietnam walczy".

W filmie Elwiry Dzikowskiej występuje historyk sztuki, wieloletni kierownik Muzeum Sztuki Współczesnej w Radomiu Mieczysław Szewczuk, który w pasjonujący sposób opowiada zarówno o biografii, jak i o twórczości księdza Paciaka.

4. „Zacheusz”

Zacheusz Pawlak (1922-1991) – lekarz, harcerz i działacz społeczny, żołnierz Armii Krajowej. W 1942 r. dobrowolnie zgłosił się na gestapo w Radomiu, by uratować przebywających w niemieckim więzieniu swoich dwóch braci. W 1943 r. został wywieziony do obozu zagłady na Majdanku, skąd na początku 1944 r. został wywieziony w głąb III Rzeszy. Po wojnie ukończył medycynę w Poznaniu. Pierwszą pracę zawodową podjął w Garbatce-Letnisku, potem przeprowadził się z rodziną do Radomia, gdzie m. in. kierował Obwodową Przychodnią Zdrowia PKP. Był inicjatorem i współorganizatorem głośnej wystawy plastyczno-fotograficznej "Majdanek" (razem z ks. Władysławem Paciakiem i fotografikiem Wojciechem Stanem). Swoje obozowe wspomnienia zawarł we wstrząsającej książce "Przeżyłem...".

W fabularyzowanym filmie biograficznym autorstwa Piotra Buczaka i Pawła Putona występują m.in. dr Sebastian Piątkowski, Wojciech Stan i członkowie rodziny Pawlaka. „Zacheusz” zdobył już kilka nagród na festiwalach filmowych w Polsce.

5. „Ocaleni”

Ten niezwykle dokument zawiera wspomnienia ocalałych z pożogi wojennej byłych więźniów obozów koncentracyjnych. Relacje między innymi Andrzeja Szpotańskiego i Kazimierza Błażewicza, spięte historycznym komentarzem dr Sebastiana Piątkowskiego, stanowią przejmujące świadectwo tragedii, jaka sprzed 80 laty spotkała dziesiątki tysięcy Polaków.

6. „Cichy bohater. dr Jerzy Borysowicz”

Dokument poświęcony jest doktorowi **Jerzemu Borysowiczowi (1903-1980)** – radomskiemu Sprawiedliwemu Wśród Narodów Świata. Medal ten, z napisem francuskim: „Kto ratuje jedno życie – ten jakby ratował cały świat” i drugim: „Wdzięczny Naród Żydowski”, jest wyrazem hołdu dla tego, który narażał własne życie, aby ocalić prześladowanych Żydów przed śmiercią.

7. „Pamięci Wandy Pawłowskiej”

Jest to jeden z filmów dokumentalnych „Resursy” ukazujący postać radomskich Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata. Wanda Pawłowska była radomianką, która w czasie II wojny światowej z narażeniem własnego życia pomagała zamkniętym w getcie Żydom. Jej bezinteresowna, humanitarna postawa stanowi dowód właściwie pojętej miłości bliźniego. Miłości, która w jej konkretnym przypadku może być pojmowana dosłownie, gdyż po zakończeniu wojny Pawłowska wyszła za mąż za ocalonego przez siebie Żyda.

8. „Radomscy Sprawiedliwi”

Ten krótki dokument – relacja dwojga dawnych mieszkańców Radomia: Władysława Misiuny (ur. 1924 r.) i Stanisławy Śliwińskiej (ur. 1927 r.) – stanowi niezwykle emocjonalny i wzruszający zapis ich wspomnień sprzed dziesiątek lat, kiedy jako młodzi ludzie pomagali w czasie wojny Żydom. W 2017 r. tych dwoje Sprawiedliwych Wśród narodów Świata, mieszkających dziś w Warszawie, odwiedzili z kamerą pracownicy „Resursy”. Krótkie wypowiedzi bohaterów wywiadu nie pozwalają obok tematu II wojny światowej przejść obojętnie...

9. „Życie rozdane ludziom”. Wspomnienie o ks. Kazimierzu Grelewskim i ks. Kazimierzu Sykulskim

Podwójny portret ukazujący biografie związanych z Radomiem księży: Kazimierza Sykulskiego – pierwszego proboszcza parafii pw. Opieki Najświętszej Maryi Panny (dziś katedralnej)

i ks. Kazimierza Grelewskiego – prefekta radomskich szkół i opiekuna młodzieży. Tragiczny los spotkał obu kapłanów w czasie II wojny światowej. Aresztowani przez Niemców i wywiezieni do obozów koncentracyjnych stracili w nich życie. 20 lat temu Papież Jan Paweł II obu księży wyniósł do chwały ołtarzy zaliczając w poczet 108 błogosławionych męczenników II wojny światowej.

10. „Świadkowie historii. Zamach na Resursę”

Dokument ukazuje kulisy niewyjaśnionego do końca do dziś zamachu na budynek Resursy Obywatelskiej, w której w czasie II wojny światowej swa siedzibę miał niemiecki dom kultury – tzw. „Deutsches Haus”. Skrupulatne śledztwo prowadzone w tej sprawie przez dokumentalistę próbuje dojść prawdy w odniesieniu do wydarzeń z 1942 r., które upamiętnia skromna tablica na zewnętrznej ścianie budynku mieszczącego Ośrodek Kultury i Sztuki „Resursa Obywatelska”.

11. „Katyń. Wyrok i piętno”

W tym filmie dokumentalnym zebrane są relacje o radomskich ofiarach mordu w Katyniu. O ludobójstwie dokonany przez NKWD na polskich żołnierzach opowiadają członkowie rodzin zamordowanych.

12. „Sybiraczka”

Bohaterką filmu jest 92-letnia mieszkanka Radomia-Janina Nabzdyk. Kobieta i prawie cała jej rodzina zimą 1940 roku została Wywieziona przez Sowietów na Syberię. Po sześciu latach pani Janinie wraz z synem udało się przyjechać do siostry do Radomia. W filmie nie brakuje wielu wzruszających momentów.

13. „Cichociemni”

Film opowiada o Jerzym Bichniewicz – Cichociemnym, który zginął w katastrofie lotniczej w Norwegii w 1942 roku.

14. „Beit Radom”

To film dokumentalny gromadzący wspomnienia o żydowskim Radomiu przed wojną i w jej trakcie. Tragiczny los narodu żydowskiego ukazany jest na przykładzie relacji radomian: Eliezera Ayalona, Dory Zaidenweber, Jakuba Lejb-Zyskinda, Józefa Stillera i Waldemara Nowakowskiego.

15. „Rozbicie więzienia w Radomiu 9 IX 1945 r.”

Dokument omawia szczegóły jednego z najbardziej spektakularnych wydarzeń, jakie miało miejsce kilka miesięcy po oficjalnym zakończeniu II wojny światowej. Jednoznacznie dowodzi, że pomimo końca wojny w naszej Ojczyźnie nie nastąpiła długo wyczekiwana wolność...

16. „My chcemy światła! Radom, 30 października 1945 r.”

Tuż po wojnie wyniszczony Radom borykał się z licznymi problemami natury ekonomicznej. Brakowało chleba, opału, często wyłączano prąd. Wśród radomskiej młodzieży narastał bunt, wiedziano bowiem, że śląski węgiel wędruje do Związku Radzieckiego. 30 października 1945 roku młodzież z radomskich szkół średnich wyszła na ulicę, by protestować przeciwko utrudnieniom związanym z ich nauką. Niewinny protest przerodził się w wielką, antykomunistyczną demonstrację...

W filmie Marcina Kępy o tamtych wydarzeniach, będących pierwszym w Polsce antykomunistycznym protestem, opowiadają uczestnicy: prof. Roman Loth, historyk literatury,

i ks. Zdzisław Tranda, biskup senior kościoła ewangelicko-augsburskiego. Komentarz historyczny przedstawia dr Adam Duszyk. **(Uwaga: Film dostępny od listopada 2019 r.)**

Oprócz wyżej wymienionych tytułów „Resursa” zachęca także do obejrzenia pozostałych swych produkcji dokumentalnych, obejmujących różną problematykę. W szczególności polecamy filmy:

17. „Kobiety Niepodległości. Wspomnienie o Marii Walewskiej”

Film przedstawia sylwetkę i losy urodzonej w Mircu koło Iłży **Marii z Kuźnickich Walewskiej** (1895-1980). Bohaterka dokumentu należała do tych kobiet w historii Radomia, które poprzez silne i skuteczne zaangażowanie w działalność społeczną, zwłaszcza w trudnym dla odrodzonego państwa polskiego okresie odzyskiwania niepodległości, zapisały się wielkimi literami w historii naszego miasta. Maria Walewska była działaczką społeczną, ziemianką aktywnie angażującą się w ruch równouprawnienia kobiet, członkinią Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego, wspaniałą obserwatorką życia ówczesnego Radomia, autorką książek „Rok 1918. Wspomnienia” oraz „W cieniu ustawy o reformie rolnej. Wspomnienia 1944-1945”. Film Elwiry Dzikowskiej w dużej mierze skupia się na blisko 25-letnim okresie życia Marii Walewskiej związanym z prowadzeniem gospodarki w odziedziczonym po ojcu majątku ziemskim i działalności społecznej w Kowali.

18. „Wspomnienie o Marii Kelles-Krauz”

Maria Kelles-Krauz z d. Nynkowska (1882-1969) – wybitna działaczka społeczna i polityczna (PPS), żona dr. Stanisława Kelles-Krauz. W latach 1915-1918 aktywnie działała w organizacjach niepodległościowych. Była inicjatorką powstania w Radomiu Miejskiej Biblioteki Publicznej. W 1919 r. została pierwszą w historii Europy kobietą wybraną na funkcję prezesa Rady Miejskiej. W Radzie zasiadała przez pięć kadencji. Po wojnie przebywała w Danii, gdzie tłumaczyła na polski duńską literaturę. Po powrocie do Polski zamieszkała wraz z mężem w Warszawie.

W filmie autorstwa Elwiry Dzikowskiej występują prof. Michał Kelles-Krauz (bratanek Marii), historyk dr Sebastian Piątkowski (IPN), dr Agata Morgan z Miejskiej Biblioteki Publicznej, a także Marcin Kępa z Radomskiego Towarzystwa Naukowego.

Dodatkowo „Resursa” może udostępnić Szkole wystawę historyczną „Republika Radomska 1918” przedstawiającą sylwetki 10 postaci (w tym Marii Kelles-Krauz) związanych z odzyskaniem przez Radom niepodległości 2 listopada 1918 r.

19. „Radomskie Portrety. Ksiądz Józef Rokoszyński”

Józef Rokoszyński (1870-1931) - ksiądz katolicki, szambelan papieski, wybitny regionalista i działacz społeczny. Absolwent Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu i Akademii Teologicznej w Petersburgu. W latach 1897-1914 wykładał w seminarium w Sandomierzu, potem wrócił do rodzinnego Radomia, gdzie został rektorem kościoła pobernardyńskiego. Był założycielem i przewodniczącym Komisji Szkolnej Ziemi Radomskiej - zarzewia niepodległej polskiej oświaty w mieście i regionie – a także założycielem i dyrektorem Seminarium Nauczycielskiego. Do szczególnych zasług księdza Rokoszyńskiego należy zorganizowanie w Radomiu Archiwum Państwowego.

W filmie biograficznym autorstwa Pawła Putona występują m. in. znani radomscy kapłani i regionaliści: ks. Edward Poniewierski, ks. dr Albert Warso, dr Adam Duszyk, Piotr Rogólski oraz Bernard Pająk.

20. „Z Radomia w daleki świat. O radomskim podróżniku Janie Gauze”

Jan Gauze (1895-1978) – podróżnik, pisarz, plastyk. W 1910 r. za rozpowszechnianie ulotek pierwszomajowych został usunięty z radomskiego gimnazjum i wyjechał do Brazylii. Za granicą spędził 10 lat, podczas których pracował m. in. jako ujeżdżacz dzikich koni, palacz na statku, kucharz, kowboj, robotnik na plantacjach kawy czy zbieracz mleczka kauczukowego. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości Gauze wraz z rodziną zdecydował się na powrót do ojczyzny. Tu pracował jako urzędnik kolejowy, ale przede wszystkim zaczął publikować opowiadania i wiersze. W czasie wojny zaangażował się w działalność konspiracyjną. Bardzo przeżył śmierć syna Czesława w walce powietrznej o Anglię (1940). Po wojnie był m. in. prezesem Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych i Klubu Literackiego. Podróżnicze przeżycia opisał w swoich powieściach.

W filmie biograficznym w reżyserii Pawła Putona występują radomscy regionaliści: wieloletni dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej Danuta Tomczyk, fotografik Wojciech Stan, dziennikarz Jerzy Madejski i archeolog Wojciech Twardowski.

UWAGA! Spotkaniu może towarzyszyć wystawa o Lidze Morskiej i Kolonialnej, której szefował w Radomiu w latach międzywojennych Jan Gauze.

21. „Józef Brandt”

Józef Brandt (1841-1915) – wybitny malarz batalista, uczeń Juliusza Kossaka i Henryka Rodakowskiego, nauczyciel i opiekun młodych artystów. Autor słynnych obrazów "Chodkiewicz pod Chocimiem", "Sobieski pod Wiedniem" czy "Lisowczycy na stepie". Przez wiele lat mieszkał w podradomskim Orońsku, a pod koniec życia w samym Radomiu. Józef Brandt do dziś pozostaje jednym z najważniejszych i najwybitniejszych artystów związanych z naszym regionem.

W filmie autorstwa Elwiry Dzikowskiej występują m. in. Ewa Micke-Broniarek (Muzeum Narodowe w Warszawie) i Monika Bartoszek (Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku).

22. „Radomski Czerwiec'76. Jesteśmy historią”

Wydarzenia związane z dniem 25 czerwca 1976 r. należą do najważniejszych w powojennej historii Radomia. Po ogłoszeniu przez premiera Piotra Jaroszewicza podwyżek cen żywności, w kilku miastach wybuchły gwałtowne protesty, z których najgwałtowniejszy miał miejsce w Radomiu. Jako pierwsi przerwali pracę robotnicy z Zakładów Metalowych im. gen. Waltera. Ponad 1000 osób opuściło fabrykę. Wkrótce do protestujących przyłączyli się pracownicy innych zakładów, którzy udali się pod siedzibę Komitetu Wojewódzkiego PZPR przy ówczesnej ulicy 1 Maja (dziś 25 Czerwca).

W filmie Roberta Utkowskiego występują uczestnicy robotniczego protestu: m. in. Stanisław Kowalski oraz historyk dr Paweł Sasanka (IPN). Opowiadają oni zarówno o przebiegu czerwcowych zająć, jak i o represjach, których doświadczyli po stłumieniu protestu.

23. „Nauczycielka. Wspomnienie o Marii Gajl”

Dokument opowiada o życiu i działalności **Marii Gajl** (1865-1945), założycielki słynnej w Radomiu „Gajłówki” czyli Zakładów Naukowych Żeńskich (tradycję Szkoły kontynuuje obecnie III LO im. płk. Dionizego Czachowskiego), wybitnego pedagoga i działaczki społecznej. Filmowe wspomnienie tej zasłużonej dla miasta postaci osnute jest na kanwie historii polskiej edukacji w Radomiu od początków XX w. do czasów II wojny światowej.

W filmie autorstwa Elwiry Dzikowskiej wypowiadają się m.in. dr Agata Morgan, Anna Drela oraz córka Józefa Grzecznarowskiego – Halina Szpilman.

24. „Święty Kazimierz. Patron Radomia i Litwy”

Dokument przybliży postać królewicza **Kazimierza Jagiellończyka** (1458-1484) – syna króla Polski Kazimierza IV Jagiellończyka i Elżbiety Rakuszanek. Królewicz Kazimierz w latach 1481-

1483, pod nieobecność ojca, zarządzał Koroną z zamku w Radomiu. Jego szlachetne, pobożne i ascetyczne życie zakończone przedwczesną śmiercią przyczyniło się do ogłoszenia go świętym kościoła katolickiego. Od 1983 r. jest patronem Radomia.

W filmie Elwiry Dzikowskiej wypowiadają się prof. Dariusz Kupisz oraz ks. Grzegorz Senderski – proboszcz parafii pw. św. Kazimierza w Radomiu.

25. „650 lat radomskiej Fary”

Film dokumentalny, zrealizowany z w związku z wielkim jubileuszem kościoła pw. św. Jana Chrzciciela – świątyni parafialnej (fary) Nowego Radomia, czyli Miasta Kazimierzowskiego, przybliża ciekawe, wielowiekowe dzieje tego zabytku sakralnego. Z filmu dowiemy się zarówno o zmieniającym się przez wieki wyglądzie i wystroju świątyni, jak i o wielkich wydarzeniach religijnych i społeczno-politycznych, jakie działy się w jej murach. Historia kościoła farnego i przez to samego miasta pokazuje znaczące miejsce Radomia na mapie Polski i Europy sprzed wieków.

W dokumencie autorstwa Jakuba Mitka wypowiadają się prof. Dariusz Kupisz oraz ks. Arkadiusz Bieniek – prezes Stowarzyszenia Przyjaciół Radomskiej Fary.

26. „Radom Salomona Birenbauma”

Salomon Birenbaum (ur. 1926) – to radomski Żyd. Tu ukończył szkołę podstawową, zaś rozpoczęcie dalszej nauki w gimnazjum Towarzystwa „Przyjaciół Wiedzy” uniemożliwił mu wybuch wojny. Od roku 1941 przebywał w radomskim getcie. Był więźniem obozu zagłady w Auschwitz i obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen. W maju 1945 roku na krótko wrócił do Radomia, z którego następnie wyjechał do Warszawy. Rozpoczął naukę w gimnazjum w Falenicy, ale już w roku 1946, po powrocie ojca z gułagu w Republice Komi, wyemigrował do Szwecji, a następnie do Stanów Zjednoczonych. W 1953 r. podczas wojny koreańskiej został powołany do armii amerykańskiej. Dwa lata później powrócił do cywila i ukończył studia inżynierskie. Założył własną firmę produkującą kondensatory. Do dziś mieszka w USA. W styczniu 2015 r. przybył do Polski na obchody 70 rocznicy wyzwolenia Auschwitz. Wówczas na zaproszenie Resursy Obywatelskiej odwiedził także swe rodzinne miasto.

Film w reżyserii Pawła Putona to sentymalna podróż Birenbauma po rodzinnym mieście, podczas której przywołuje swoje przedwojenne i wojenne wspomnienia.

Uwaga! Formuła wyboru tematu jest dowolna. Zainteresowanych konkretnym filmem i prelekcją nauczycieli prosimy o kontakt telefoniczny (48 362 42 63) lub mailowy: marcin.kepa@resursa.radom.pl. Indywidualnie ustalimy pasujący szkole i "Resursie" termin lekcji. Udzielimy również szczegółowych informacji dotyczących poszczególnych bloków tematycznych oraz warunków wypożyczenia tematycznych wystaw.

Koordynatorzy projektu i autorzy filmów:

mgr Marcin Kępa (kierownik)

mgr Paweł Puton

mgr Katarzyna Jagiełło

mgr Elwira Dzikowska

mgr Jakub Mitek